

Наименование ТВП: Березинский заповедник

© И. Бышнёв

Код: BY005

Географические координаты: 54°38 N 28°21 E

Административная принадлежность: Витебская область: Докшицкий район, Лепельский район, Минская область: Борисовский район

Площадь: 85036 га

Критерии: A1, B2

Национальный природоохранный статус: Бярэзінскі Дзяржаўны Біясферны Запаведнік

Международный природоохранный статус: ТВП міжнароднай значнасці. У 1993 г Саветам Еўропы тэрыторыя ўключана ў сетку біягенетычных запаведнікаў. У 1995 г. Бярэзінскі Дзяржаўны Біясферны Запаведнік (БДБЗ) узнагароджаны дыпламам Савета Еўропы. Рамсарскае ўгоддзе з 2010 г. (крытэрыі 1а). Ключавая батанічная тэрыторыя

Общее описание:

Бярэзінскі запаведнік – гэта буйнейшы комплекс хваёвых лясоў, якія перамяжаюцца з верхавымі і нізіннымі балотамі і поймамі рэк. Прыродныя ўмовы запаведніка характарызуюцца некранутым абліччам лясоў і вялікіх сфагнавых балот. Тут захаваліся ўнікальныя ў Еўропе балотныя масівы, агульная плошча якіх

складае 50700 гектараў. У паўночнай і цэнтральнай, больш узвышаных частках запаведніка, пераважаюць пераходныя і верхавыя балоты, сярод якіх размешчаны пакрытыя хваёвым лесам мінеральныя астравы. У паўднёвай частцы запаведніка знаходзяцца буйныя масівы нізінных балот (у тым ліку і ўся пойма Бярэзіны). Сярод лясоў дамінуюць хвойнікі, якія ўтвараюць буйныя масівы. Больш за палову хваёвых лясоў забалочана альбо прымеркавана да верхавых і пераходных балот.

Вялізнае значэнне мае водная сетка запаведніка: рака Бярэзіна, дробныя вадацёкі (рэчкі, ручаі, пратокі), каналы, старыцы, пойменныя вадаёмы, азёры.

Тэрыторыя запаведніка адносіцца да басейнаў рэк Бярэзіна і часткова Эса, якія, у сваю чаргу, адносяцца да Чарнаморскага і Балтыйскага басейнаў адпаведна. Водападзел між імі праходзіць па паўночна-ўсходняй частцы запаведніка. Увогуле, рачная сетка тэрыторыі прадстаўлена 69 рэкамі, галоўнай сярод якіх з'яўляецца Бярэзіна. Яна бярэ пачатак у 45 кіламетрах ад паўночнай аканечнасці запаведніка, даўжыня яе ў межах запаведніка складае 110 км. Рэчышча ракі звільстае, у яе даліне знаходзіцца многа старыц і пойменных азёр. Неабходна адзначыць і буйнейшы прыток Бярэзіны – раку Сергуч даўжынёй у 35 км. Веснавая паводка пачынаецца ў другой палове сакавіка – першай палове красавіка і працягваецца 20-40 дзён.

Усе азёры запаведніка адносяцца да эўтрофнага тыпу і знаходзяцца на стадыі інтэнсіўнага зарастання. Самае буйное з іх – возера Палік (712 гектараў) – уяўляе сабой натуральнае пашырэнне рэчышча Бярэзіны на паўднёвай ускраіне запаведніка.

На тэрыторыі запаведніка знаходзіцца паўднёвы адрэзак штучнай бярэзінскай воднай сістэмы, якая злучае рэкі Бярэзіна і Заходняя Дзвіна. Гэта сістэма адыгрывае пэўную гідралагічную ролю тым, што падтрымлівае ўсталяваныя водны рэжым навакольнай тэрыторыі і не аказвае істотнага ўздзеяння на балотныя сістэмы запаведніка.

Сучасная флора запаведніка ўключае больш 2000 відаў раслін, у тым ліку 813 сасудзістых, мохападобных – 216, грыбоў – 463, водарасляў – 317, лішайнікаў – 238. Увогуле па Беларусі назіраецца прыкладная раўнавага паміж халадаўстойлівымі і цеплалюбівымі формамі раслін з невялікай перавагай апошніх, на тэрыторыі ж Бярэзінскага запаведніка менавіта халадаўстойлівыя віды атрымалі найбольшае развіццё. У запаведніку выяўлены тры новыя для Беларусі віды раслін: сухацветка прыземістая *Omalotheca supina*, (знаходзіцца далёка за паўднёвай мяжой арэала), асака заліўная *Carex paupercula*, пузырнік судэцкі *Cystopteris sudetica* (рэліктавы

від, у заповідніку існуе ізаляваная папуляцыя).

У Бярэзінскім заповідніку праведзена дыферэнцыяцыя тэрыторыі на ўчасткі з розным рэжымам аховы. Усяго створана 6 зон: абсалютна заповідная, буферная, эксперыментальна-гаспадарчая, экскурсійная, ахоўная і гідралагічная. Абсалютна заповідная зона складае 47,2% ад агульнай плошчы заповідніка. Гаспадарчая дзейнасць (сельская гаспадарка) дазволена ў эксперыментальна-гаспадарчай зоне (7000 гектараў). Вакол заповідніка праходзіць ахоўная зона шырынёй 2 кіламетры, якая належыць лягасам, калгасам і саўгасам. У гэтай зоне забаронены тыя віды гаспадарчай дзейнасці, якія могуць аказаць адмоўны ўплыў на прыродныя комплексы заповідніка. У гідралагічнай зоне, якая працягнулася вакол заповідніка кальцом шырынёй 5 км, забаронены пошукавыя і меліярацыйныя работы.

Основные биотопы:

Балоты верхавыя і пераходныя – 59,6%, лясы (з улікам на балотах) – 83,3%, азёры – 2%, іншыя землі – 1%.

Птицы:

Фаўністычны спіс Бярэзінскага заповідніка ўключае 234 відаў птушак, з якіх 179 адзначана на гнездаванні, 31 – пралётныя, 14 – залётныя, 6 – зімуюць. Пераважна гэта лясныя і водна-балотныя віды, у меншай ступені – віды адкрытых тэрыторый і населеных пунктаў. На тэрыторыі заповідніка адзначана 58 відаў птушак, занесеных у Чырвоную кнігу Беларусі.

На ТВП “Бярэзінскі заповіднік” мае значэнне для захавання значнай колькасці гняздзяшчыхся пар вялікага арляца *Aquila clanga* і арла-вужаеда *Circaetus gallicus*.

Другие группы животных:

На тэрыторыі заповідніка адзначана 56 відаў млекакормячых, 5 відаў рэптылій, 11 відаў амфібіяў. Спіс рыб і кругларотых уключае 34 віда.

Состояние редких видов птиц:

Виды	Статус	Количество	Год/период оценки	Точность оценки	Тренды (2000- 2010)	Критерий ТВП
Змееяд <i>Circaetus gallicus</i>	гн	4-6 п	2008	Т	↔	В2
Лунь полевой <i>Circus cyaneus</i>	гн	+	2008	П		
Малый подорлик <i>Aquila pomarina</i>	гн	15-20 п	2008	Т	↔	
Подорлик большой <i>Aquila clanga</i>	гн	6-12 п	2008	Т	↔	А1
Скопа <i>Pandion haliaetus</i>	мг	+	2008	П		
Гаршнеп <i>Lymnocyptes minimus</i>	мг	+	2008	П		
Кроншнеп средний <i>Numenius phaeopus</i>	гн	2-5 п	2007-2008	Т	↑	
Кроншнеп большой <i>Numenius arquata</i>	гн	6-7 п	1995	Т	↓	
Кроншнеп большой <i>Numenius arquata</i>	гн	0 п	1996-2008	Т	↓	
Неясыть бородатая <i>Strix nebulosa</i>	гн	1-2 п	2007-2011	П	↑	

Другие редкие и находящиеся под угрозой исчезновения виды:

Звяры: сажалкавая начніца *Myotis dasycneme*, малая вячэрніца *Nyctalus leisleri*, паўночны кажанок *Eptesicus nilssoni*, соня-палчок *Myotis glis*, садовая соня *Eliomys quercinus*, зубр *Bison bonasus*, рысь *Lynx lynx*, буры мядзведзь *Ursus arctos*, барсук *Meles meles*.

Птушкі: чорнаваллёвы гагач *Gavia arctica* (гн), шэрашчокая коўра *Podiceps grisegena* (гн), чапля-бугай *Botaurus stellaris* (гн), чапля-лазянік *Ixobrychus minutus* (гн), вялікая белая чапля *Egretta alba* (зал), чорны бусел *Ciconia nigra* (гн), серый гусь (мг), гусь-піскулька *Anser erythropus* (мг), качка-шылахвостка *Anas acuta* (мг), белавокі нырок *Aythya nyroca* (зал), савук-луток *Mergellus albellus* (мг), даўганосы савук *Mergus serrator* (мг), вялікі савук *Mergus merganser* (мг), арол-маркут *Aquila chrysaetos*, чорны каршун *Milvus migrans* (гн), арлан-белахвост *Haliaeetus albicilla* (гн), сокал-падарожнік *Falco peregrinus*, Сокал-кабец *Falco subbuteo* (гн), пардва *Lagopus lagopus*, сокал-пустальга *Falco tinnunculus* (гн), шэры журавель *Grus grus* (гн), малы пагоніч *Porzana parva* (гн), драч *Crex crex* (гн), дубальт *Gallinago media* (гн), залацістая сеўка *Pluvialis apricaria* (гн), вялікі зуёк *Charadrius hiaticula* (зал), крывок *Haematopus ostralegus* (зал), кулік-селянец *Tringa nebularia* (гн), баталён *Philomachus pugnax* (мг), вялікі грыцук *Limosa limosa* (гн), малая чайка *Larus minutus* (гн), шызая чайка *Larus canus* (мг), белашчокая рыбачка *Chlidonias hybridus* (гн), малая крычка *Sterna albifrons* (мг), пугач *Bubo bubo* (гн), балотная сава *Asio flammeus* (гн), сьч-сіпель *Athene noctua* (гн), вераб'іны сычык *Glaucidium passerinum* (гн), даўгахвостая кугакаўка *Strix uralensis* (гн), сіні сіваграк *Coracias garrulus* (гн), звычайны зімародак *Alcedo atthis* (гн), зялёная жаўна *Picus viridis* (гн), беласпінны дзяцел *Dendrocopos leucotos* (гн), жоўтагаловы дзяцел *Picoides tridactylus* (гн), жаўрук-смяцюх *Galerida cristata* (гн), палявы свірстун *Anthus campestris* (гн), чарналобы грычун *Lanius minor* (зал), садовая стрынатка *Emberiza hortulana* (гн).

Амфібіі: грабенъчаты трытон *Triturus cristatus*, чаротавая рапуха *Bufo calamita*.

Рэптыліі: балотная чарапаха *Emys orbicularis*

Рыбы: падуст *Chondrostomus*.

Малюскі: тоўстая перламутраўка *Unio crassus*.

Павукі: вялікі сплаўны павук *Dolomedes plantarius*.

Насякомыя: сiбiрская лютка Брауэра *Sympsectaanulatabraueri*, прыгожая нехаленiя *Nehalenniaspeciosa*, рагаты дзедка *Ophiogomphuscecilia*, кольчаты кардулегастэр *Cordulegasterboltonii*, дзоршчык-iмператар *Anaximperator*, белавалосае каромысла *Brachytronpratense*, зялёны каромысел *Aeschnavidis*, караткакрылы мечнiк *Conocephalusdorsalis*, звычайны мечнiк *Conocephalusdiscolor*, няпарны зелянчук *Crysochraondispar*, сфагнавы вадамер *Gerrissphagnetorum*, рашэцiсты жужаль *Carabuscancellatus*, жужаль Менетрые *Carabusmenetriesi*, блiскучы жужаль *Carabusnitens*, фiялетаваы жужаль *Carabusviolaceus*, шчыгрынывы жужаль *Carabuscoriaceus*, рабрысты слiзняед *Chlaertiuscostulatus*, найшырэйшы пльвунец *Dytiscuslatissimus*, двухпалосны падвадзень *Graphoderusbilineatus*, веснавы гнаявiк *Geotrupesvernalis*, пустэльнік *Osmodermaeremite*, жук-алень *Lucanuscervus*, валасаты стафiлiн *Emushirtus*, малое начное паўлiнава вока *Eudia ravonia*, крывасмокавая металавiдка *Plusiazosimi*, мядзвездзiца-гаспадыня *Pericallia matronula*, прыгожы пядзеник *Carabuscancellatus*, блакiтнаватая мнагавочка *Carabusmenetriesi*, блакiтнiца алексiс *Glaucopsychealexis*, буйнабочка *Lopingaachine*, мнемазiна *Parnassiusmnetosine*, альпiйская перламутраўка *Clossianathore*, вялiкая шашачнiца *Euphydryasmaturna*, тарфяннiкавая жаўтушка *Coliaspalaeno*, аксамiтнiца Юта *Oeneisjutta*, мохавы чмель *Bombusmuscorum*, чмель Шрэнка *Bombuschrenckii*, мурашка Форшлюнда *Formicaforsslundi*, тапiнома няясная *Taripomaambiguum*.

Раслiны. Усяго 45 вiдаў, сярод iх: лiкападыела залiўная *Lycopodiellainundata*, граздоўнiк рамонкалiсты *Botrychiummatricariifolium*, граздоўнiк многараздзельны *Botrychiummultifidum*, граздоўнiк вiргiнскi *Botrychiumvirginianum*, пузырнiк судэцкi *Cystopterissudetica*, мнаганожка звычайная *Polypodiumvulgare*, пярэсна еўрапейская *Trolliuseuropaeus*, бяроза карлiкавая *Betulanana*, альдраванда пухiраватая *Aldrovandavesiculosa*, расiца прамежкавая *Droseraintermedia*, лiнея паўночная *Linneaborealis*, увярэднiк скiпетрападобны *Pedicularissceptrum-carolinum*, увярэднiк лясны *Pedicularissylvatica*, змеегалоўнiк Руйша *Dracocaphalumruyschiana*, пустапялёснiк зялёны *Coeloglossumviride*, ладдзян трохнадрэзаны *Corallorhizatrifida*, венерын чаравiчак сапраўдны *Cypripediumcolceolus*, гайнiк цёмна-чырвоны *Eripactisatorubens*, ядрушка даўгарогая *Gymnadeniaconopsea*, хамарбiя балотная *Hammarbyapaludosa*, броўнiк аднаклубневы *Herminiummonorchis*, ласняк Лёзеля *Liparisloeselii*, тайнiк сэрцападобны *Listeracordata*, тайнiк яйцападобны *Listeraovata*, асака залiўная *Carexraupercula*, кастрэц Бенякена *Bromopsisbenekenii*, трышчацiннiк сiбiрскi *Trisetumsibiricum*, цына шыракалiстая *Cinnalatifolia* i iншыя.

Водарасцi: фрагiлярыя аркападобная *Fragilariaarcus*, пинуларыя палёнка *Pinnulariapolyonca*,

стэнаптэробія скрыўлёная *Stenopterobiacurvula*, стэнаптэробія пяшчотненькая *Stenopterobiadalicatissima*.

Імхі: лафозія узыходная *Lophoziaascendens*, скапанія завостраная *Scapania apiculata*, цэфалозія стужкавая *Cephalosiacatenulate*, дыкранум зялёны *Dicranum viride*, кобрыум даўгалісты *Paraleucobryumlongifolium*, цыклідыўм стрыгійскі *Cinclidiumstygium*, меезія трохгранная *Meesiatriquerta*, псеўдабрыум цынклідыяпадобны *Pseudobryumcinclidioides*, крыта-гіпнум драбнейшы *Crytohypnumminutulum*, псеўдакаліергон дзеразападобны *Pseudocalliergonlycopodioides*.

Лішайнікі: хенатэка зеленаватая *Chaenothecachlorella*, кладонія стройная *Cladoniaatauroscraea*, кладонія дзірваністая *Cladoniacaespitica*, цэтрэлія цэтрарыяпадобная *Cetreliaetrarioides*, эвернія распасцёртая *Everniadivaricata*, гіпатрахіна адагнутая *Hypotrachynarevoluta*, меланелія сарэдыёзная *Melanelia sorediata*, менегацыя прасвідраваная *Menegazziaterebrata*, пармеліёпсіс цёмны *Parmeliopsisishyperopta*, уснея арагавелая *Usneacertain*, уснея квітучая *Usneaflorida*, рамаліна доўгаваласатая *Ramalinathrausta*, лабарыя лёгачная *Lobariapulmonaria*, пельтыгера пухірыстая *Peltigeraaphthosa*.

Грыбы: лісічка шэрая *Cantharelluscinereus*, спарасіс кучаравы *Sparassiscrispa*, герыцый *Hericiumcoralloides*, сцыцінастрома духмяная *Scytinostromaodoratum*, пікнапорус кінаварна-чырвоны *Ruспорусcinnabarinus*, банкера чорна-белая *Bankerafuligineoalba*, балетопсіс бела-чорны *Boletopsisleucomelaena*.

Угрозы:

Парушэнне спакою птушак, якое ўзмацнілася ў апошнія гады ў сувязі з антрапагенным прэсам з боку турыстаў.

Нерэгламентаваны збор грыбоў і ягад.

Зарастанне хмызняком поймы р. Бярэзіна.

Інтэнсіфікацыя сельскай гаспадаркі на прылягаючых да запаведніка тэрыторыях.

Рекомендации по сохранению:

У мэтах захавання біяразнастайнасці неабходна распрацаваць комплексны доўгачасовы план кіравання запаведнікам.

Источники информации:

Богущий Ю.В., Богущкая Т.С. Значение Березинского биосферного заповедника для сохранения редких и исчезающих видов птиц в Беларуси. Заповедное дело в Республике Беларусь: итоги и перспективы: материалы Международной научно-практической конференции, посвященной 85-летию Березинского заповедника, 22-25 сентября 2010 г. п. Домжерицы/ редкол.: В.С. Ивкович (отв. ред.). – Мн.: Белорусский Дом печати, 2010. – с. 17-18.

Богущий Ю.В., Лукашук А.О., Медведев И.Г. Виды животных из красной книги Республики Беларусь в Березинском биосферном заповеднике / Биологическое разнообразие Белорусского Поозерья: современное состояние, проблемы использования и охраны: материалы II Международной научно-практической конференции, Витебск, 2008. – с. 21-22.

Богущий Ю.В., Богущкая Т.С. Птицы из Красной книги Беларуси в Березинском заповеднике: современное состояние, угрозы. // Мат. науч.-практ. конф. «Зоологические чтения – 2012», посв. 250-летию проф. С.Б. Юндзилла (1761-1847). Гродно, 01-04.03.2012. Гродно: ГрГМУ – 2012, с. 22-24

Домбровский В.Ч. Динамика численности большого и среднего кроншнепов на верховых болотах Березинского биосферного заповедника // Тезисы докладов VIII Международной научной конференции "Кулики Северной Евразии: экология, миграции и охрана" 10-12 ноября 2009 г., Ростов-на-Дону, 2009, с. 57-58.

Ключевые ботанические территории Беларуси / Под ред. О.М. Масловского, Г.А. Пронькиной. – М.-Мн. -: Бестиор, 2005. – 80 с.

Ивкович Е.Н. Изученность и современное состояние флоры Березинского заповедника. Заповедное дело в Республике Беларусь: итоги и перспективы: материалы Международной научно-практической конференции, посвященной 85-летию Березинского заповедника, 22-25 сентября 2010 г. п. Домжерицы/ редкол.: В.С. Ивкович (отв. ред.). – Мн.: Белорусский Дом печати, 2010. – с. 38-41

Скарбы прыроды Беларусі. – Мн.: Беларусь, 2005. – 215 с. (Інфармацыю падрыхтавалі: Бышнёў І.І., Дамброўскі В.Ч., Стаўроўскі Д.Д., Цішчакін А.К.)

<http://berezinsky.by>

Составители : Левы С.В.

---

* Использование размещенной здесь неопубликованной информации для научных публикаций без письменного соглашения ее авторов запрещено. В случае

использования части контента или страницы целиком на других интернет-ресурсах, обязательна ссылка на авторов и сайт iba.ptushki.org